

บทที่ 1 บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลโดยเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างงานสร้างอาชีพ ส่งเสริมให้เกิดรายได้จากเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน และสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการสร้างเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะของตนเอง รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการยกระดับคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อให้เป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันในระหว่างผู้ผลิตสินค้าให้เป็นเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้มีความสามารถการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วิสาหกิจ OTOP สามารถที่จะต่อยอดเติบโตไปเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต่อไปในอนาคตและมีขีดความสามารถการแข่งขันที่จะส่งสินค้าออกสู่ตลาดโลกได้

นโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์โดยมีแนวทางมุ่งเน้นการบริหารจัดการโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ให้มีศักยภาพ ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนวิสาหกิจชุมชนใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่นผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการ การเข้าถึงแหล่งทุนและการตลาดเชิงรุกทั้งในและต่างประเทศ โดยส่งเสริมให้มีศูนย์กระจายและแสดงสินค้าถาวรในภูมิภาคและเมืองท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการส่งออก มีทิศทางพัฒนาโดยยึดตามหลักของการเพิ่มขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณของสินค้าไปพร้อมๆ กัน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จึงเป็นกลไกหลักของรัฐบาลในการเสริมสร้างอาชีพให้กับชุมชน โดยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเป็นรายได้อย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีบทบาทและภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งคือ การติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาล จึงได้จัดทำโครงการติดตามประเมินผลการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้โครงการติดตามประเมินผลนโยบายของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลการดำเนินงานตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมา และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการ รวมทั้งการศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ของรัฐบาล กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินศักยภาพของการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และการจัดทำข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อประเมินภาพรวมของการดำเนินการตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมาระหว่างปี พ.ศ.2544-2555 และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล

2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผ่านกระบวนการและกลไกการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการและการขยายช่องทางการตลาดสู่ตลาดสากล ตลอดจนแนวทางการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในโครงการฯ ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการขยายช่องทางการตลาดของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

2.3 เพื่อศึกษาองค์ประกอบ/ตัวชี้วัดในภาพรวมที่สามารถประเมินความสำเร็จของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพิ่มเติมจากตัวชี้วัดเดิมที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP พ.ศ.2556-2558 และขณะเดียวกันสามารถเชื่อมโยงใช้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลการดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในปี พ.ศ. 2558

3. เป้าหมาย

3.1 สามารถติดตามประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมาระหว่างปี พ.ศ. 2544-2555 และแนวทางการพัฒนาโครงการฯ ให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP พ.ศ. 2556-2558 ลงสู่พื้นที่/จังหวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.2 สามารถจัดทำตัวชี้วัดในภาพรวมที่สามารถประเมินความสำเร็จตามยุทธศาสตร์ เพิ่มเติมจากตัวชี้วัดเดิมที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP พ.ศ. 2556-2558 และสามารถเชื่อมโยงและใช้เป็นตัวชี้วัดของการประเมินผลการดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในปี พ.ศ. 2558

4. ขอบเขตการศึกษา

4.1 ประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2544-2555 ที่ผ่านมา ในด้านผลกระทบของชุมชนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ในการดำเนินการ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่สำรวจ ซึ่งต้องครอบคลุมผู้ผลิต/ผู้จำหน่าย ที่เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการพัฒนาชุมชนในปี พ.ศ. 2555 จำนวนไม่น้อยกว่า 500 รายและครอบคลุมกลุ่มสินค้าหลักทั้ง 5 กลุ่มของผลิตภัณฑ์ OTOP ใน 6 ภูมิภาค ครอบคลุมพื้นที่ไม่น้อยกว่า 12 จังหวัดทั่วประเทศ และจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ภูมิภาคละ 1 ครั้ง รวมเป็น 6 ครั้ง พร้อมทั้งจัดประชุมหารือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 ครั้ง

4.2 ศึกษาวิเคราะห์ value chain อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งในแต่ละองค์ประกอบของ value chain และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง

4.3 ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของกลไกการดำเนินการ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน จุดอ่อนจุดแข็งของการดำเนินการ ตลอดจนเสนอแนะรูปแบบ/แนวทางที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ

4.4 ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการเชื่อมโยงนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จากส่วนกลางลงสู่ระดับพื้นที่/จังหวัดผ่านกระบวนการบริหารจังหวัด/กลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์สามารถขับเคลื่อนไปพร้อมกับการพัฒนาในระดับจังหวัด

4.5 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบกระบวนการและกลไกการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการและการขยายช่องทางการตลาดสู่ตลาดสากล

4.6 ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในโครงการฯ ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการขยายช่องทางการตลาดของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

4.7 ศึกษาวิเคราะห์ตัวชี้วัดการพัฒนาในระดับภาพรวมตามยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP พ.ศ. 2556-2558 และตัวชี้วัดอื่นๆ ที่เหมาะสมและสามารถเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดจังหวัด สำหรับการติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

4.8 ศึกษาและเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP พ.ศ. 2556-2558 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.9 จัดทำรายงานโครงการติดตามประเมินผลการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้โครงการติดตามประเมินผลนโยบายของรัฐบาล เสนอ สศช.

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ผลผลิต รายงานผลการศึกษาโครงการติดตามประเมินผลการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภายใต้โครงการติดตามประเมินผลนโยบายของรัฐบาล

5.2 ผลลัพธ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินการตามนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจแก่ประชาชนในระดับรากหญ้า และสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าระดับชุมชน

6. การนำเสนอผลงาน

6.1 รายงานการศึกษาขั้นต้น (Inception Report) จำนวน 25 ชุด จัดส่งให้ สศช. อย่างช้าภายใน 3 เดือน ตามวันเริ่มปฏิบัติงานในสัญญาจ้าง ซึ่งมีสาระประกอบด้วย (1) การทบทวนกรอบแนวคิดของการศึกษา (2) แผนการดำเนินโครงการ กระบวนการวิธีการศึกษา ขั้นตอน กิจกรรมการดำเนินงาน และแผนการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด

6.2 รายงานการศึกษาขั้นกลาง (Interim Report) จำนวน 25 ชุด จัดส่งให้ สศช. ภายในสิ้นเดือนที่ 9 ตามวันเริ่มปฏิบัติงานในสัญญาจ้าง ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระของผลการศึกษาที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาทั้งหมดในเบื้องต้น

6.3 ร่างรายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) จำนวน 30 ชุด จัดส่งให้ สศช. ภายในสิ้นเดือนที่ 11 ตามวันเริ่มปฏิบัติงานในสัญญาจ้าง ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระของผลการศึกษาที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาทั้งหมด

6.4 รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report) จำนวน 100 ชุด จัดส่งให้ สศช. อย่างช้าภายในสิ้นเดือนที่ 12 ตามวันเริ่มปฏิบัติงานในสัญญาจ้าง ซึ่งประกอบด้วย (1) รายงานผลการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาทั้งหมด รวมบทสรุปสำหรับผู้บริหาร และ (2) แผ่น CD-ROM บันทึกข้อมูลตาม (1) จำนวน 100 แผ่น